

[Niels Westerby.]

lovforslag, idet vi anser det for uhyre vigtigt, at der bliver indført frie konkurrenceforhold på byggeområdet.

I det hele taget forekommer det mig, at tingene er stillet noget på hovedet under denne debat. De såkaldte socialistiske partier, socialdemokratiet og SF, er meget mere optaget af at skabe fri konkurrence, end man normalt må forvente af folk af en socialistisk observans, medens der måske i højere grad kan gøre sig en vis tilbageholdenhed gældende for partier, der normalt plejer at sige, at de er yderst liberale.

I denne sag agter liberalt centrum at være konsekvent og slet ikke skele til, hvad andre siger eller mener, eller hvem man kan komme til at samarbejde med. Vi vil prøve at arbejde på at skabe den størst mulige frihed på byggeområdet til gavn både for dem, der bygger, og for dem, der skal bo i nybyggeriet.

Handelsministeren (Lars P. Jensen): Jeg kan takke samtlige ordførere for den tilslutning, som lovforslaget har fået. Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå ind i en debat om de spørgsmål, der er rejst; men jeg vil gerne understrege det generelle i mit synspunkt, at hvis der i udvalget kan opnås flertal for en yderligere liberalisering af denne lov, så vil jeg ikke stille mig hindrende i vejen; mit parti vil tilslutte sig det. I øvrigt vil vi vente og se, hvad der kommer ud af udvalgsarbejdet. Om så det ærede medlem hr. Poul Schlüter kan følge os i denne yderligere liberalisering, så hans standpunkt på den måde kan komme i overensstemmelse med det, hans parti siger i annoncer om dette spørgsmål, vil blive interessant at se.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Niels Mørk: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om oprettelse af en centralinstitution for forsorgscentret for Fyn m. v.

(Lovforslaget (nr. 1) findes i tillæg A. sp. 25, fremsættelsen i tidenden sp. 44).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Kaj Rasmussen: Det er min fornemmelse, at det er i overensstemmelse med befolkningen på Fyn, når jeg indleder denne førstebehandling af lovforslaget om oprettelse af en centralinstitution for forsorgscentret for Fyn m. v. med at takke den højtærede socialminister for lovforslaget.

Lovforslagets tekst fylder jo ikke mere end 8 linjer, og det er jo ikke meget. Til gengæld er der vidtrækkende perspektiv i bemærkningerne og ikke mindst i den betænkning, som det af bestyrelsen for statens åndssvageforsorg nedsatte planlægningsudvalg for Fyn har afgivet. Det er da også denne betænkning, der er lovforslagets udgangspunkt, og studiet af den er jo ganske interessant. Det forholder sig nok sådan, at mange medborgere ikke mener, åndssvageforsorgsarbejdet er noget, der kommer dem ved. I denne forbindelse vil jeg gerne erindre om en begivenhed, der kan stå som en slags bevisførelse for det forkerte i argumentationen om, at åndssvageforsorgen ikke er noget, der kommer os ved. Ved indvielsen af en institution i nær tilknytning til forsorgsarbejdet kunne alle 3 officielle talere fortælle, at der i deres nærmeste kreds var medborgere, som havde behov for det omsorgsarbejde, vi i det danske samfund lægger så stor vægt på, og som vi må være villige til at yde noget mere til.

På Fyn har man gennem årene følt, at landsdelen, der geografisk er en enhed, ikke blev tilgodeset i tilstrækkeligt omfang på dette betydningsfulde område. Ingen af de — det skal indrømmes — forholdsvis mange institutioner, vi har, er fra starten bygget til formålet. Fyn har faktisk aldrig haft en forsorg alene beregnet på dette område. Fyn har dog ca. 450.000 indbyggere, og selv om vi hverken på Fyn eller i landet i øvrigt har en helt nøjagtig opgørelse over

[Kaj Rasmussen.]

antallet af evnesvage, fordi der jo på dette som på andre områder spiller så mange forhold ind, så har bl. a. forsorgens planlægningsudvalg sagt, at de almindelige erfaringer siger, at vort lands behov for pladser på interne institutioner må ligge meget i nærheden af ca. 2 promille af det stedlige befolkningstal. For Fyns vedkommende vil det sige, at forsorgscentret i så fald skal råde over ca. 840 pladser på interne institutioner.

Når Fyn de sidste 10-15 år har arbejdet meget intenst på at få etableret et udbygget center, så hænger det også i nogen måde sammen med, at vi finder det rimeligt og naturligt, fordi Fyn, som jeg sagde det, er et afgrænset og relativt tæt befolket område, samt fordi det virkelig er en meget stor økonomisk trafikmæssig belastning og en besøgmæssig belastning, at indlæggelser af evnesvage skal ske på institutioner i andre landsdele. Jeg ved da godt, og jeg vil i og for sig også meget gerne indrømme dette, at der er andre steder i landet, hvor disse besværligheder er endnu større, men det er jo i sig selv ikke nogen undskyldning for den fynske befolknings dilemma.

Som det siges i betænkningen, er det reelle forhold det, at Fyn gennem tiderne har været åndssvageforsorgens omstridte land. Fra 1959 har Fyn formelt haft et forsorgscenter, og i 1961 erhvervede statens åndssvageforsorg det tidligere epileptikerhospital i Nyborg, nu børnehospitalet i denne by. Dette hospital er hverken — og det ligger jo i hele sagens natur — bygget med henblik på at skulle være det administrative sted for ledelse af et stort forsorgscenter eller bygget med henblik på moderne åndssvageforsorg. Alligevel skal det siges her, at det trods de meget primitive arbejdsforhold, som vitterligt har eksisteret og stadig væk eksisterer på hospitalet, er lykkedes at udføre virkelig værdifuldt arbejde for åndssvageforsorgen, men når dette er sagt, så skal det også siges, at der aldrig kan skabes mulighed for at virkeliggøre det ideelle på dette sted.

Jeg vil egentlig så nødig misforstås, så derfor vil jeg også gerne understrege, at selv om man på Fyn ikke endnu er nået frem til det rigtige, så er der dog alligevel siden åndssvage Lovens ikrafttræden sket en

vis udbygning af den fynske forsorg. Det er der, når der specielt er tale om det eksterne område. Vi har Skrillingeskolen ved Middelfart, vi har Nygadeskolen i Assens, skolen på Nørre Torv i Nyborg, børnehaven i Stenløse ved Odense, skolehjemmet Æblegården ved Nyborg, værkstedet Bredbjergvej i Odense, og endelig har vi fået som det sidste skud på stammen det tidligere tuberkulosehospital i Årup, som statens åndssvageforsorg overtog sidste år.

Derimod er jeg helt enig med den højtærede minister, når han i bemærkningerne til lovforslaget siger, at lokalinstitutionen Fælleshåb er meget forældet, uegnet til brug og snarest bør nedlægges, ligesom jeg er enig med ministeren i, at det tidligere tuberkulosehospital i Årup bedre egner sig for voksenforsorgen end som børneinstitution, som hjemmet nu anvendes til.

Både for interne pladser, private institutioner, skoler, børnehaver, beskæftigelsesskoler og værksteder gælder det sammenlagt, at et meget stort antal pladser simpelt hen i fremtiden må anses for uegnede.

Jeg sagde før, at Fyn havde været åndssvageforsorgens omstridte land. Ja, det ligger jo ganske enkelt sådan, at landsdelen aldrig har haft en egentlig selvstændig forsorg med alle de faciliteter, som henhører herunder. Der er ganske vist mange institutioner, men ingen er bygget specielt til forsorgens erklærede mål.

Gennem årene har dette virket uheldigt og været lidet hensigtsmæssigt. På den anden side er vi nu sådan stillet, at dette forhold, hvor paradoksalt det end måtte lyde, kan blive en fordel i den nye situation på den måde, at Fyn — forudsat at lovforslaget vedtages — får muligheder for at tilrettelægge en åndssvageforsorg med al skyldig hensyntagen til de lokale områders behov. Dette sidste er uhyre betydningsfuldt, og det er noget, som jeg lægger den allerstørste vægt på. På denne baggrund har forsorgen på Fyn mulighed for langt bedre end i nogen anden landsdel at komme til at korrespondere med filosofien i den moderne åndssvageforsorg. De fleste andre steder bevirker den traditionelle opbygning af forsorgen med store internater — eller anstalter, om man vil — hvor alle patientgrader er placeret stort set under én hat,

[Kaj Rasmussen.]

at man ikke kan opbygge forsorgen på helt så moderne og rationel vis. Derfor er intet så galt, at det ikke er godt for noget.

Det centrale i moderne dansk åndssvageforsorg er jo netop, at de store anstalter ikke på nogen god måde bidrager til imødekommelse af det hovedsynspunkt, at den evnesvage hører med i samfundet med rettigheder lige med alle andre medborgere. Disse lige rettigheder skulle gerne betyde mulighed for behandling, arbejde, bolig, undervisning og oplæring, så vidt vedkommendes evner rækker. Det er virkelig meningen, at den evnesvage skal være midt iblandt os, og derfor — alene derfor — skal hele arbejdet bygge på tilbud til den evnesvage. Vi må aldrig glemme, at formålet uafsladeligt må være at prøve på at skabe en så normal tilværelse for den evnesvage som overhovedet muligt. Fyn kan virkelig her få en chance for at leve op til det erklærede mål, just fordi vi som sagt aldrig har haft en sammentømret forsorg her.

Foruden at henvise til betænkningen gør den højtærede minister i bemærkningerne til lovforslaget opmærksom på, at den rammelov, der her er tale om i forbindelse med forsorgscentret for Fyn, i alt drejer sig om ca. 55 mill. kr. Det er mange penge; men det er jo ikke et beløb, som skal skaffes på én gang. Fortløbende vil der på de årlige bevillingslove blive optaget det beløb, som i den givne situation er påkrævet.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne på mit partis vegne anbefale lovforslaget til hurtig og velvillig behandling her i det høje ting.

Peter Larsen: Selv om vi på mange områder med rette er stolte af de socialpolitiske fremskridt, der er sket i snart mange år, er der alligevel steder, hvor der er visse mangler. En af disse mangler tilsigter det foreliggende lovforslag at råde bod på. Lovforslaget er som allerede nævnt et nyt led i udbygningen af forsorgsforanstaltningerne for de handicappede medborgere.

Jeg kan være helt enig med den foregående ærede taler i, at det er godt, at Fyn nu får sit eget center. Med en befolkning på 450.000 indbyggere, med en naturlig afgrænsning og med en række bestående enkeltinstitutioner er det rimeligt, at der

nu også på Fyn skabes et centralt grundlag for at fortsætte den videre udbygning af dette store felt. Det vil også medføre, at det fynske områdes vilkår kan blive ændret, således at Fyn går over fra at være det omstridte land mellem øst og vest til at være et sted, hvor den nuværende tilstand afløses af mere faste og effektive forhold.

Selv om der er visse mangler i andre egne af landet, har udbygningen af centrene i de andre landsdele skabt et godt grundlag for en videre udbygning her af hele det specielle område, som er dækket af denne lovgivning. Ganske vist kan der med rette peges på, at der stadig er mange felter, hvor behandlingen af de handicappede medborgere, måske ikke mindst de psykotiske børn, lader meget tilbage at ønske; men udbygningen af det fynske center er et led i forsøgene på at råde bod herpå, og den omstændighed, at der nu forhåbentlig skabes et sådant center på Fyn, bevirker, at man andre steder kan frigøre sig og ofre mere i takt med behovet, rimeligheden og den ansvarsfølelse, vi må nære over for disse medborgere. En videreførelse af de moderne behandlingsformer forudsætter nemlig en aflastning, der først rigtig kan blive realiseret, når Fyn udskilles som et selvstændigt område.

Jeg skal gerne erkende, at det kan være svært at opstille en rimelig prioritetsorden, når man går ind på en vurdering af, hvilke sociale områder der trænger sig mest på, men jeg vil uden at gå ind i en nærmere overvejelse af dette erklære mig enig med den højtærede socialminister i de tanker, der ligger til grund for lovforslaget.

Man kan sige, at dette socialpolitiske område heldigvis ikke tæller de mange medborgere, men man må dog samtidig erkende, at de sygdomme, der falder inden for rammerne af denne lovgivning, kan virke meget hårdt, ikke alene for de pågældende, men i lige så høj grad for deres pårørende. Det drejer sig her om en befolkningsgruppe, der ikke på samme måde som vi andre kan få lejlighed til at hævde sig, hvilket gør vort ansvar med hensyn til at skabe så gode vilkår for disse mennesker som muligt større.

Der er derfor også grund til at glæde sig over, at den moderne lægevidenskabelige forskning og de nye oplærings- og behand-

[Peter Larsen.]

lingsmetoder gør det muligt i mange tilfælde at uddanne og oplære evnesvage til en form for beskæftigelse, der ikke alene kommer samfundet til gode, men som også er med til at give disse mennesker en tilværelse med et betydelig bedre indhold og dermed til at efterleve forsorgslovens formålsparagraf, der går ud på at skabe en normal tilværelse for de andssvage.

Jeg synes også, at hele dette problem naturligt hører hjemme i forbindelse med de revalideringsbestræbelser, man udfolder på andre områder. Jeg skal ikke gå ind i en dybere analyse af denne sammenhæng, kun sige, at det set fra venstres synspunkt er helt klart, at det er gennem udbygning af de bestående institutioner, at man har mulighed for at skille de forskellige grader af sygdommene og derigennem skabe de bedste oplærings- og beskæftigelsesmuligheder. Det er netop herigennem, at vi i størst mulig udstrækning har mulighed for at foretage en udskillelse af de mest syge og give dem den behandling, de har behov for, samtidig med at man giver de grupper, der — omend handicappede — har mulighed for at arbejde, en chance.

Alt dette forudsætter imidlertid ikke alene, at der er en række mindre enheder, en række centraler, som kan foretage disse ting, men også, at der er en centralinstitution, som kan modtage disse patienter og undersøge og fordele dem. Derfor er en centralinstitution nødvendig. Hvorvidt der, som den højtærede minister nævner i lovforslaget, skal være to, én for børn og én for voksne, eller der blot skal være én, mener jeg vi nærmere bør overveje.

I den fyldige betænkning, der ligger til grund for planlægningsudvalgets oplæg, er der gjort nøje rede for alle de problemer, der knytter sig til denne sag. Det er jo — også når man har læst denne redegørelse igennem — helt klart, at der for det fynske områdes vedkommende er behov ikke alene for de mange enkeltinstitutioner, men også for denne centralinstitution og for de pladser, som den vil give. Vi har jo behov for dobbelt så mange pladser, som vi råder over i øjeblikket, og hvis vi, som jeg nævnte det for lidt siden, skal løse problemerne andre steder, forudsætter det også en udbygning her.

Venstre er altså positiv i sin indstilling over for løsningen af disse spørgsmål, men de 55 mill. kr., som lovforslaget opererer med, er jo mange penge. Det fremgår hverken af lovforslaget eller af bemærkningerne dertil, hvor mange år man har tænkt sig at en fuld udbygning af dette forsorgsområde vil vare, og jeg finder derfor, at det vil være rimeligt at få skabt nøjere klarhed over de planer, der ligger til grund for beregningen i anvendelsen af disse penge. Om det skal gøres her ved første behandling eller i udvalget, vil jeg ganske overlade til ministeren at afgøre, men vi må have klarhed over alle de økonomiske aspekter i denne sag. Vi er vel klar over, at det er en kostbar opgave at løse disse problemer, og det er derfor også nødvendigt, at man søger at se disse investeringer i sammenhæng med statens almindelige økonomi og i forbindelse med hele bygge- og anlægsvirksomheden. Der har så ofte været talt om, at der skulle opstilles en prioritetsorden, og jeg synes, at det, når man nu står over for at skulle vedtage en rammelov, hvad dette jo i realiteten er, vil være rimeligt at se det i sammenhæng med de øvrige økonomiske faktorer og derigennem få klarhed over den økonomiske sammenhæng og over, i hvor høj grad vi har mulighed for at fremme udbygningen på dette område, som vi er så stærkt interesseret i. Jeg håber, at vi får lejlighed til i udvalget at drøfte disse og mange andre enkeltheder, og skal derfor ikke ved denne lejlighed gå ind på en mere detaljeret udredning af disse spørgsmål.

Der er blot et enkelt spørgsmål, som jeg føler trang til at røre ved her til sidst. Selve realiseringen af de foreliggende planer betyder jo ikke, at pladsmangelen på Fyn er ovre. Tværtimod vil der stadig, jfr. betænkningen, være behov for 50-100 pladser mere, og jeg har bemærket, at man har påtænkt at etablere en række mindre enheder i forbindelse med forskellige købstæder på Fyn. Selve tanken kan vel i og for sig synes rigtig, men placeringen må man vælge både ud fra praktiske og økonomiske hensyn, og jeg vil i denne forbindelse gerne pege på, at staten jo ejer bygninger, som måske kan bruges til dette formål. Jeg tænker her i første række på slottet Østruplund, som socialministeriet ejer, og

[Peter Larsen.]

som mødrehjælpen indtil for ganske nylig har haft til huse i, men nu er flyttet fra, en bygning, som vel ikke er opført med et sådant formål for øje, men som alligevel er i en sådan stand og har en sådan beliggenhed, også sådan udenomsplads, at man bør overveje, om der ikke er mulighed for at bruge den, således at så kostbar en bygning ikke skal stå uudnyttet hen; dette så meget mere som vi ved, at der er denne pladsmangel, og at man vel kan imødesee, at denne ikke vil blive afhjulpet lige med det samme.

Jeg er vel klar over, at såkaldt sagkyndige ofte hævder, at det er forholdsvis for dyrt at bygge gamle bygninger om, men med de mange krav, der stilles netop inden for dette forsorgsområde, må der være en anvendelsesmulighed for en bygning af den karakter, jeg her har nævnt, og jeg vil gerne henlede den højtærede ministers opmærksomhed herpå.

Ja, jeg skal som sagt ikke gå mere i enkeltheder, men blot slutte med at sige, at venstre hele tiden har deltaget positivt i denne forsorgslovgivning. Det ønsker vi også at gøre ved denne lejlighed, og jeg vil med disse få bemærkninger tilsige vor saglige medvirken både i det kommende udvalg og ved lovforslagets endelige gennemførelse.

Chr. R. Christensen: Som det allerede er nævnt, er der her tale om et meget kort lovforslag med en tekst på ikke mere end 8 spaltelinjer. Som følge deraf er der også tale om et klart lovforslag, et lovforslag, der kort og godt bemyndiger socialministeren til at udlåne indtil 55 mill. kr. til statens åndssvageforsorg, vel at mærke således at disse 55 mill. kr. skal være beregnet med byggeomkostningsindekset for september 1965 som grundlag. Vi kan anerkende det rigtige i et kort lovforslag og i klarheden, men vi må dog samtidig sige, at 55 mill. kr. er selv i 1965 ikke noget helt lille beløb, og derfor er der visse ting, som vi må kræve sikkerhed for, en sikkerhed, som jeg ikke synes det lovforslag, der her er fremsat, giver. Vi må have sikkerhed for, at de penge, vi anvender, anvendes rigtigt, og at den opgave, vi går i gang med som følge af loven, der forhåbentlig ved-

tages, løses rigtigt. Samtidig må vi have skabt sikkerhed for, at der ikke følger en efterregning af en størrelsesorden, som vi i dag mangler mulighed for helt at overskue.

Jeg erkender, at vi i høj grad har brug for dette forsorgscenter på Fyn. Allerede i 11 år har jeg arbejdet med denne sag inden for kommunale råd, og Fyns åndssvageforsorg trænger til en nyordning. Vi har i øjeblikket 20-30 hospitaler, hjem og skoler fordelt ud over Fyn, og vi har endda måttet søge bistand uden for området; alt dette er ikke mere tidssvarende, det er ikke hensigtsmæssigt, og det er i høj grad utilstrækkeligt. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget skulle de to institutioner, der oprettes ved Nyborg, give plads for henholdsvis 200 børn og 240 voksne; de vil kunne dække måske godt og vel halvdelen af den åndssvageforsorg, vi har brug for på Fyn. Det vil altså sige, at vi må opretholde flere af de afdelinger, vi i øjeblikket har ude omkring over øen, og det kan jo give anledning til, at man tager med ind i overvejelserne, om det vil være hensigtsmæssigt at udnytte Østruplund netop til det formål, efter at denne bygning i statseje har ført en meget omskiftelig tilværelse.

Alt dette håber jeg vi kan få belyst i det kommende udvalg, så vi kan komme til klarhed over hensigtsmæssigheden af lovforslaget.

Vi er fra konservativ side velvilligt indstillet og vil gerne være med til at løse opgaverne, så meget mere som vi har forstået, at en række fynske kommuner er positivt interesseret. Jeg kunne måske føle mig fristet til at tilføje et par bemærkninger til mine to modkandidater fra sidste valgkampagne, de to ærede foregående ordførere. Jeg skal undlade dette og nøjes med at tage den debat i det kommende udvalg.

Men som nævnt har vi visse betænkeligheder ved lovforslaget. Omkostningerne ved opførelsen af dette fynske forsorgscenter er opgjort til 54,5 mill. kr., og der er absolut ikke plads for overskridelser ifølge det, der her er foreslået. Men det, som gør os betænkelige, er, at ifølge bemærkningerne til lovforslaget er grundlaget for denne beregning et foreløbigt skitseprojekt, og det siger os jo, at vi i hvert fald ikke har nogen som helst sikkerhed for, at projektet

[Chr. R. Christensen.]

kan holde. Det må give anledning til visse bange anelser for, hvad der kan komme ud af det, inden vi er færdige. Der kan komme overskridelser; bliver de på 10 pct., bliver de på 50 pct., eller bliver de måske på 100 pct.? Det ville være dejligt at få klarhed over dette før lovforslagets endelige vedtagelse. Deroverfor kan man naturligvis sige, at der her er tale om et fast beløb, men det er da nu engang en kendsgerning, at begynder man først på opførelsen af dette forsorgscenter, skal det gøres færdigt, og selv om åndssvageforsorgen er et selvstændigt væsen, er der til syvende og sidst ikke andre til at betale end staten.

Der foreligger heller ikke i lovforslaget nogen som helst oplysning om, hvilke driftsomkostninger et sådant åndssvageforsorgscenter vil medføre; også det kunne jeg lide at få oplyst under det kommende udvalgsarbejde.

Vi er som sagt fra det konservative folkepartis side velvilligt indstillet over for planen, har sympati for den og vil medvirke til en løsning. Vi kan kun sige, at når vi er forbeholdne, er det, fordi man her præsenterer os for et løst projekt og ikke et fast sammentømret forslag.

Grethe Philip: Da mit partis ordfører, det ærede medlem fru Else-Merete Ross, er forhindret i at være til stede på grund af sygdom, skal jeg på hendes vegne fremsætte nogle bemærkninger.

Siden vedtagelsen af loven om forsorgen for åndssvage og andre særlig svagt begavede i 1959 har vi gradvis udvidet og ombygget eksisterende institutioner og bygget helt nye, bl. a. i form af skoler. Det var på tide, at denne forbedring kom i stand. Åndssvageforsorgen var indtil da et alt for forsømt område. I det radikale venstre er vi meget positivt indstillet over for lovforslaget om oprettelse af en centralinstitution for børn og en anden for voksne på Fyn. Ved loven i 1959 blev det fremhævet, at åndssvageforsorgens væsentligste formål var at skabe en tilværelse for de åndssvage, der var så nær det normale som muligt og således, at de åndssvage blev betragtet som en integrerende del af befolkningen med lige rettigheder, herunder ret til be-

handling, undervisning, oplæring, boliger og arbejde.

Der skulle gives dem de samme tilbud om hjælpeforanstaltninger, som blev givet den ikke åndssvage del af befolkningen. Bl. a. skulle der tilbydes dem børnehaver. Det har derfor undret mig, at der hidtil på Fyn kun har været én sådan børnehave. Den ligger i Stenløse og har 13 elever. Børnehaven er beregnet for hjemmeboende børn, og man kan vel ikke forvente, at en børnehave bliver benyttet, hvis forældrene har alt for lang vej at skulle hente og bringe børnene. Det glæder mig derfor at se i betænkningen, at man påtænker at oprette børnehaver andre steder.

Hvis vi ønsker, at de åndssvage skal leve en så normal tilværelse som muligt, kan det ikke være meningen at anbringe så mange af dem som muligt på institutioner, for dette kan ikke betragtes som en normal tilværelse, selv om det kan være den bedste løsning for adskillige af dem. De lærde synes at være uenige om, hvorvidt forældre skal beholde åndssvage børn hjemme eller ej. Tidligere mente man, at mongolbørnene i hvert fald burde komme på institution, men nu synes man at mene, at de trives bedst hjemme. Nu er det jo ikke alene et spørgsmål om, hvor børnene vil have det bedst, men også et spørgsmål om, hvorvidt forældrene kan klare det store og tidkrævende arbejde, det er at passe et åndssvagt barn. Jeg håber derfor, at der i forbindelse med den udbygning, der nu skal ske på Fyn, kan gives hjemmene tilstrækkelige tilbud om hjælp, så de først efter, at de er blevet bekendt med disse tilbud, skal tage stilling til, om de kan beholde barnet hjemme eller må sende det på institution.

Et af disse tilbud er børnehaven. Det vil give moderen en arbejdsmæssig og også en nervemæssig aflastning. I visse tilfælde måtte man måske tilbyde gratis plads i en børnehave, men også på andre måder kunne man tænke sig en aflastning, f. eks. ved en babysitterordning med babysittere, som forstår, hvordan man skal omgås disse børn. På den måde vil forældrene have mulighed for at få et mere normalt liv om aftenen med omgang med andre og muligheder for deltagelse i egnens kulturelle liv.

Der må for mødre, som beholder børnene

[Grethe Philip.]

hjemme, være mange problemer med hensyn til opdragelse og beskæftigelse, som de kunne have behov for at drøfte med folk med specielle kundskaber på dette område. Derfor tror jeg, der vil være behov for hjemmevejledere, som enten kommer af sig selv, eller som mødrene kan henvende sig til. I ferietiden ville det være ønskeligt, hvis familien kunne anbringe barnet på en institution. I øvrigt kunne der vel også være behov for kortere anbringelser på andre tider af året til aflastning af familien. Gennem det øgede antal eksternatskoler bliver det også lettere at have børnene hjemme eller i nogle tilfælde, hvor det drejer sig om kostskoler, at have dem hjemme i weekenden.

Læser man betænkningen igennem, kan man i første omgang måske synes, at det drejer sig om vældig mange forskellige foranstaltninger: beskæftigelsesskoler, værksteder, pensionater, skolehjem o. s. v. Men det er jo faktisk kun de samme tilbud, der gives den ikke åndssvage del af befolkningen, så især ud fra synspunktet: at give de åndssvage samme tilbud og søge at integrere dem i befolkningen, må det være rigtigt at have alle disse varierede tilbud.

Blandt de mange planer nævnes også ungdomsskoler til fortsat undervisning og oplæring ikke mindst i industrielt præget arbejde. Jeg håber, denne oplæring også er tiltænkt pigerne, men jeg er bange for, at man bliver hængende i traditionerne, for det siges nemlig udtrykkeligt, at der er tale om oplæring af unge piger i husholdning. Mon det ikke også for nogle af dem var bedre at lære andet end husholdning?

Jeg vil gerne komme tilbage til børnehaven. Selvfølgelig betyder den en aflastning for moderen, men den har vel også den opgave at give barnet mulighed for at tilpasse sig andre børn og ganske særlig at blive beskæftiget på en måde, som fremmer dets motoriske og manuelle anlæg. Jeg vil gerne spørge ministeren, om man er i gang med at oprette børnehaver på de institutioner, hvor der er indlagt børn.

I den centralinstitution, der nu tænkes oprettet til modtagelse, observation og behandling af børn, vil det være ønskeligt at der oprettes børnehavelokaler. Det er den rent byggemæssige side af sagen, men

den må kombineres med normering af stillinger for børnehavelærere. Det synes af og til at være sværere at få igennem end at få selve byggesagen igennem.

Når man i betænkningen læser om, hvad der allerede findes af mindre institutioner, som tænkes udbygget, skulle man synes, at Fyn som område kunne blive særlig velegnet ved, at der her er så mange små afdelinger, og at patienterne kan bevare nær kontakt med deres familie. Fyn har været ét forsorgscenter fra 1959. Det må nu være på tide at få bygget de to centralinstitutioner og givet forsorgscentrets ledelse bedre arbejdsbetingelser.

På det radikale venstres vegne anbefales lovforslaget.

Gunhild Due: Har man blot én gang haft lejlighed til at se, hvad der i dag udrettes og kan udrettes i institutionerne for udviklingshæmmede, også selv om de ydre forhold er alt andet end ideelle, så ved man, at er der nogen, der fortjener at få bedre forhold, så er det netop denne forsorgsgren. Jeg hilser derfor dette lovforslag med stor glæde.

Det er jo ikke alene Fyn, der får bedre forhold for de udviklingshæmmede, når dette center oprettes; der bliver samtidig mulighed for at aflaste bl. a. Brejning lidt, og det er tiltrængt. Med den overbelægning, man har på Brejning i dag, må sengene stå meget tæt i de gamle børneafdelinger, og man har ikke tilstrækkelige muligheder for at dele børnene op i så små grupper, som det var ønskeligt. Det, at man må have meget urolige og dårlige børn sammen med børn, som er lidt mere rolige, giver meget svære arbejdsforhold for de ansatte og ikke de udviklingsmuligheder for børnene, man kunne ønske sig. Det er derfor meget vigtigt, at vi får dette lovforslag ført ud i livet hurtigt.

Jeg har nogle få principielle bemærkninger til betænkningen. Tanken om små skolehjem lyder rigtig, og jeg har hæftet mig ved, at man har nogle tanker om at lave nogle specielle mandag-fredags skolehjem, som skulle give børn med lang vej hjem — man tænker vist særlig på børnene fra de mindre øer — mulighed for at rejse hjem lørdag og søndag. Det lyder tiltalende, men man spekulerer uvilkårligt på, hvad

[Gunhild Due.]

der sker, hvis et barn bliver sygt fredag morgen. Man må jo i hvert fald sikre sig, at der er mennesker på disse skolehjem, som kan passe syge børn også i weekenden. Det er selvfølgelig kun en lille praktisk ting.

Der er imidlertid et afsnit, som også den ærede ordfører for de radikale var inde på, og som bekymrer mig lidt mere. Det er det afsnit, der drejer sig om ungdomsskoler, og hvori der står, at der er behov for oplæring til gartneri, da der er så mange gartnerier på Fyn. Ja men det kan da ikke være det, der er afgørende. Når vi nu ofrer så meget, som vi gør og vil gøre i årene fremover på arbejdet for de udviklingshæmmede, så må vi også tage skridtet fuldt ud og forsøge at skabe arbejdsmuligheder for dem lige netop på de områder, som den enkelte, der er under forsorg, helst vil beskæftige sig med, altså ikke bare tage hensyn til, at der tilfældigvis er behov for arbejdskraft i de fynske gartnerier. Det er da helt klart, at der altid vil være nogle, som netop kan lide det arbejde, og de skal naturligvis så beskæftiges og oplæres i faget gartneri, men det må være sådan, at det er elevens ønske, der er afgørende.

Det samme kan siges med hensyn til pigernes husholdningsuddannelse. Der står ordret i betænkningen, at der på Fyn er et meget stort behov for oplæring af unge piger i husholdning — ja, hvor mon der ikke er det? Det er der jo alle vegne — og man foreslår derfor en ungdomsskole med husholdning som væsentligt fag. Heller ikke her kan det være afgørende, at man mangler unge piger i de forskellige husholdninger; det må være pigernes lyst til at arbejde, der er afgørende for, hvad de vælger, og jeg er helt enig med den ærede radikale ordfører i, at her hænger man nok noget i traditionerne. Man har i alt for høj grad hidtil set husgerning som den eneste udvej. Det er da helt klart, at de, der har lyst, også skal have lov til at gå den vej, men der skal også bydes dem andre muligheder, og man skal nok holde øje med, at pigerne

får de samme muligheder tilbudt som drengene. Når det er sagt, må det dog tilføjes, at både drenge og piger vil have godt af en vis grundlæggende husholdningsundervisning, nemlig med henblik på, at de måske selv kan eller skal klare sig i et værelse eller oven i købet i en lejlighed, at de altså akkurat ligesom andre unge har et behov for at have lidt kendskab til husførelse.

Jeg har i øvrigt med interesse bemærket mig, at man lidt senere i betænkningen går ind for, at de, der allerede er placeret i erhvervslivet, skal have en slags genoptræning, en mere industriel oplæring, en efter-skoling, som vil sætte dem i stand til at tjene mere, end de gør nu, og forbedre deres sociale position. Det er et initiativ, som man må hilse med tilfredshed.

Med hensyn til det principielle spørgsmål, om man bør samle de udviklingshæmmede i store centre eller sprede forsorgen mere, synes jeg egentlig, at den skitserede plan for Fyn må indeholde noget af det rigtige, idet den nok samler de grupper, der ofte er multihandicappede, og de grupper, som har brug for specialthjælp, på ét sted, hvor de hurtigt kan få den specielle behandling, de har behov for. Når man så i øvrigt opbygger et sådant større center af små afdelinger, vil det heller aldrig få det gammeldags institutionspræg, som vi ellers kender. Og når man så spreder de mindre hæmmede ud over Fyn i pensioner, plejehjem, skolehjem, og hvad det nu er, så får de nemmere den naturlige kontakt med befolkningen, som man må ønske sig. Det tager sig i hvert fald ideelt ud på papiret, og vi kan ikke lade os nøje med at sigte mod mindre end det ideelle, når det drejer sig om forsorg for udviklingshæmmede.

Det gælder også, hvis man tænker på de mennesker, som går ind i arbejdet i denne forsorg, at for at bevare og tiltrække de bedst mulige, de bedst kvalificerede mennesker i arbejdet må man give dem gode arbejdsforhold.

[Gunhild Due.]

Jeg skal på socialistisk folkepartis vegne tilsige velvillig behandling.

Iver Poulsen: Jeg skal ikke gå i enkelt-heder med selve lovforslaget, men vil gerne ved denne lejlighed minde om, at de uafhængige gang på gang har beklaget, at de svage grupper i samfundet: de evnesvage, de nervesvækkede, de sindslidende, har været glemt i vor sociallovgivning gennem en lang, lang årrække, således at der har været meget alvorlige mørke pletter på vor sociallovgivning. Vi har budt patienterne på vore åndssvageanstalter — eller anstalter for evnesvage — og personalet dér forhold, som vi overhovedet ikke kan være bekendt; men det har jeg tidligere været stærkt inde på, og det forudsætter jeg så bekendt, at jeg ikke behøver at trætte med gentagelser.

Så er det blevet sagt, at det er jo dyrt; det er 55 mill. kr., det drejer sig om. Ja, 55 mill. kr. er mange penge, også i dag, men når det gælder om at indhente det, der er forsømt i dansk sociallovgivning, er 55 mill. kr. ikke mange penge; de kunne spares andre steder, hvor det drejer sig om mennesker, der bedre kan klare sig selv og ikke har så stort et krav på samfundets støtte som netop de mennesker, der her er tale om. Derfor mener de uafhængige, at netop denne særforsovgren bør have en førsteprioritet, når talen er om dansk sociallovgivning.

At man nu har valgt at udbygge ordningen på Fyn, finder jeg ganske korrekt og rigtigt — som det er nævnt af flere af de tidligere ordførere — i betragtning af det befolkningstal, der er derovre, og fordi fynboerne har været henvist til Brejning. Det er et spørgsmål, der er af stor værdi for de forældre, hvis børn skal anbringes eller optages på et sådant hjem.

Alt i alt ser de uafhængige lovforslaget som et udtryk for, at man nu ønsker at indhente det, der tidligere er forsømt i denne forsovgren. Jeg vil dog gerne, for at den højtærede socialminister ikke helt skal misforstå mig, sige, at jeg er fuldstændig klar over, at man siden loven af 1959 har gjort sig store anstrengelser for at indhente det forsømte. Det synes vi er prisværdigt, men der er langt endnu, før det forsømte er

indhentet, og derfor kan der ikke herske tvivl om, at de uafhængige ser med stor sympati på det foreliggende lovforslag.

Diderichsen: Det er et prisværdigt lovforslag — og det har også været en prisværdig forhandling. Jeg synes navnlig, de to kvindelige medlemmer er fremkommet med en række udmærkede betragtninger om dette vigtige lovforslag. Jeg skal derfor nøjes med på liberalt centrumms vegne at sige, at vi giver forslaget vor varme tilslutning og håber på, at det må få en hurtig virkeliggørelse.

Det synes jo at fremgå af bemærkningerne til lovforslaget, at Fyn netop har været noget underforsynet i denne henseende, og det kan derfor kun glæde, hvis der måske nu fuldt ud kan blive rådet bod på den skete skade. Det er os derfor kun en glæde at kunne give vor tilslutning til lovforslaget.

Jeg må måske have lov til at benytte lejligheden til at stille den højtærede minister det spørgsmål, om det, da vi nu i de følgende dage får også enkelte andre lovforslag inden for dette område til behandling, ikke var muligt at fremkomme med et samlet skøn over de merudgifter, som de lovforslag, der foreligger, og som vil foreligge i den nærmeste fremtid, vil medføre. Det var måske meget rart, hvis man kunne danne sig et indtryk af merudgifterne til forsorgslove i forbindelse med den almindelige planlægning af statens økonomi.

Socialministeren (Bundvad): Jeg er glad for at kunne sige hjertelig tak til samtlige ordførere i salen for den principielle tilslutning — jeg kan også godt sige varme tilslutning — som lovforslaget har fået.

Det er rigtigt, som det er sagt, at siden 1959-loven er der sket en kraftig udbygning af åndssvageforsorgen, men det er også rigtigt, som det ærede medlem hr. Iver Poulsen sagde: vi har langt igen endnu. Vi må huske, at vi kommer fra en opfattelse, der gik ud fra, at man skulle opbevare åndssvage patienter på et naturskønt område i landet, men derudover i øvrigt ikke foretage sig andet end at underholde dem, medens vi nu er gået over til den nye opfattelse, at de åndssvage skal have en plads sammen med os andre, så langt deres evner

[Socialministeren.]

rækker. Derfor skal vi udbygge vor åndssvageforsorg således, at den foruden at omfatte plejeafdelinger hele gruppen igen kan føre frem til uddannelse og frem til vejen ud til det normale liv, hvor den åndssvage kan klare sig selv, måske i forbindelse med en pensionshjælp. Jeg takker for, at man også har givet dette synspunkt tilslutning.

Jeg tror ikke, det er rigtigt i dag at gå ind på en hel række enkeltheder, for det kan man gøre i udvalget, og selvfølgelig vil ministeriet være til rådighed med besvarelser i den udstrækning, udvalget måtte ønske det. Jeg vil bare gerne gøre nogle få bemærkninger om det, der er nævnt.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Peter Larsen, at Østruplund ejer socialministeriet i forvejen. Den er på vej over til åndssvageforsorgen. Det, det beror på, er et posteringspørgsmål for 60.000 kr.; når vi finder, hvor disse 60.000 kr. skal stå inden for statens regnskab, overgår den pågældende institution til statens anvendelse. Det er et rent praktisk anliggende, og vi vil tage den i brug, fordi det er en overordentlig god bygning, som kan anvendes inden for åndssvageforsorgen.

Der er det nye i den betænkning, som ligger til grund for forslaget, at man ved siden af at opbygge centrene for børn og voksne i Nyborg, i videst mulig udstrækning vil sprede mindre institutioner ud over Fyn; det kan være plejehjem, det kan være børnehjem, det kan være værksteder, det kan være pensioner for yngre åndssvage, som er ude i erhvervslivet o. s. v.; jeg kan pege på, at der også arbejdes med at lave en afdeling i Assens, så der ligger altså i selve planen en spredning ud over det fynske land af forskellige institutioner.

Dermed er vi faktisk også inde på det, som det ærede medlem fru Grethe Philip var inde på: at nærme institutionen til forældrene. Hvor forældrene kan tage sig af børnene, i hvilken udstrækning kan vi da støtte de forældre? Kan vi gøre det ved børnehaver — hvad vi gør i stor udstrækning i øjeblikket — og kan vi gøre det med babysittere, som der nu blev talt om? Jeg ved ikke, om vi direkte har prøvet at uddanne specielt til det område, men jeg ved, at vi har gjort forsøg med weekend-

børnehaver for at aflaste forældrene i en weekend for de hjemmeværende børn; det har været en så stor succes, at man nok bør gå videre ad den vej, og dermed er vi også inde på spørgsmålet om, hvorvidt man kan skaffe forældrene en ferie. Også dette spørgsmål løser vi i åndssvageforsorgen inden for de rammer, vi har.

Med hensyn til uddannelsen, som blev nævnt, vil jeg gerne sige, at der lægges ikke speciel vægt på, at piger skal være husassistenter. I København er det sådan, at over halvdelen af eleverne på værkstederne er piger. Derudover har vi også en husholdningsskole, og det vil vel ikke være unaturligt, at der for en pige indgår uddannelse i madlavning og rengøring. Vi skal ikke stræbe efter, at de absolut skal placeres inden for husgerning, ligesom vi ikke specielt skal stræbe efter, at de unge mænd skal placeres i gartnerier, men vi må have lov til at se på, hvor oplæringsstederne findes, og for så vidt angår gartnerier, har vi altså muligheder på Fyn i større udstrækning end andre steder.

Med hensyn til spørgsmålet om det økonomiske, som det ærede medlem hr. Chr. R. Christensen var inde på, vil jeg gerne drøfte det i udvalget. Det var, ligesom det ærede medlem forudsatte, at vi skulle være kommet med en fast sammentømret plan, altså et forslag omhandlende institutionerne med alle enkeltheder, og deri også indkalkuleret driftsomkostninger, og det er jo i sig selv en temmelig umulig sag. Vi er nødt til at begynde dér, hvori vi får folketingets principielle tilslutning til at arbejde med det og derefter over de årlige anlægsplaner og over de årlige bevillinger på finansloven får at vide, hvor langt vi må gå, og om det, vi har gjort i det år, er det rigtige. Jeg er enig i, at åndssvageforsorgens anlægsarbejder må indgå som en del af statens almindelige anlægsplan. Men jeg vil gerne som mit private synspunkt fremhæve, at jeg synes, åndssvageforsorgen skal have en høj prioritet.

Jeg tror, det også er svar til det ærede medlem hr. Diderichsen om, at vi vil lave en samlet opgørelse. Men det er jo ikke sådan, at vi ved behandling af dette forslag i udvalget kan forelægge en plan for statens samlede anlægs- og finansudgifter; det må jeg overlade til finansministeren,

[Socialministeren.]

når han fremsætter den kommende finanslov. Hvad dette lovforslag angår, kan jeg sige, at der vil findes forslag om bevilning på 2 mill. kr. til påbegyndelse af projektering af anlægget, men videre vil vi jo heller ikke gå. Først må vi se, om forslaget kan vedtages i folketinget, derefter foretages projektering, og løbende i de følgende år må vi søge de bevillinger, vi har brug for.

I øvrigt vil jeg gerne takke ordførerne igen. Vi stiller os gerne til rådighed ved en gennemgang af de spørgsmål, der har været rejst, og jeg tror, vi kan komme frem til et tilfredsstillende resultat i fællesskab.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Kaj Rasmussen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om forsørgelse af militære invalider og sådannede efterladte i de sønderjyske landsdele. (Opregulering af forsørgelserne).

(Lovforslaget (nr. 3), findes i tillæg A. sp. 5, fremsættelsen i tidenden sp. 47).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Andreas Hansen: Selv om det foreliggende lovforslag kun betegner en ajourføring af de satser, der findes i lovgivningen om de sønderjyske krigsinvalider og sådannede efterladte, er der nu gået så lang tid, siden loven på dette område blev givet, at det vel er betimeligt, at jeg ganske kort rider op årsagen til denne lovgivning.

Da den første verdenskrig sluttede, var der i den del af det sønderjyske område, der var blevet genforenet med Danmark, med moderlandet, ca. 3.000 invalider, der

direkte på deres krop var ramt af den krig, der havde været. Der var ikke mindre end ca. 2.000 enker med efterladte børn, der stod uden forsørger. Derfor stod det lille Danmark over for en stor opgave, som skulle løses, og allerede den 7. oktober 1920 forelå der i rigsdagen et lovforslag, selv om det kun var et forslag til en midlertidig lov, om forsørgelse af krigsdeltagere, der var blevet invalider, eller de enker, der var blevet tilbage efter dem, der faldt. Det vil sige, at regering og rigsdag ikke var længe om at finde ud af, på hvilken måde man rent midlertidigt, medens undersøgelse foregik, skulle forsørge dem, der var blevet hårdst ramt af verdenskrigen.

Det, man ønskede at undersøge, var, hvorvidt det var muligt at få forsørgelsen af disse mennesker afholdt enten helt eller delvis af den tyske stat. Dernæst hvorledes man ville behandle dette spørgsmål i andre europæiske lande, der havde været med i den første verdenskrig. Og allerede i 1923, i slutningen af 1923, var man i stand til at fremsætte et lovforslag, som blev endeligt vedtaget i landstinget ved tredje behandling i 1924. I denne lov var principperne forankret for understøttelsen af de sønderjyske krigsinvalider og de faldnes efterladte. Man var blevet klar over, at Danmark alene måtte bære denne byrde; der var ikke nogen mulighed for at få noget hjem fra Tyskland.

Jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at sige, at selv om den lovgivning, der blev vedtaget i 1924, i de mellemliggende år er undergået de ændringer, der krævedes af de forandrede konjunkturer, var principperne her så at sige de samme som principperne i den lov, som var resultatet af den sidste revision, der fandt sted i 1949. Da foretog man den sidste oppudsning af lovgivningen, og siden den tid er der stort set ikke sket andet, end at krigsinvaliderne har fået det, de kunne få i henhold til pristalsbevægelserne.

Det, der nu foreligger, er, at man vil ajourføre lovgivningen for krigsinvaliderne på samme måde, som man har ajourført lovgivningen for de andre militære og for de civile invalider.

Der findes et enkelt spørgsmål, som jeg har fået kendskab til i den seneste tid, som kunne tyde på, at vi må have en kort udvalgsbehandling af det lovforslag, der nu ligger